

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Декан гуманітарно-педагогічного факультету
Неля ПОДЛЕВСЬКА
Вересня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи соціолінгвістики

Галузь знань 035 Гуманітарні науки

Спеціальність 035 Філологія

Предметна спеціалізація 035.01 Філологія. Українська мова та література

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма Філологія. Українська мова та література

Обсяг дисципліни 4 кредити ЄКТС

Шифр дисципліни ОПП.09

Мова навчання українська

Статус дисципліни: обов'язкова (фахової підготовки)

Факультет гуманітарно-педагогічний

Кафедра української філології

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни		Кількість годин						Курсовий проєкт	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
					Аудиторні заняття					Самостійна робота, у т.ч. ІРС			Залік	Іспит
			Кредити ЄКТС	Години	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття					
Д	2	4	4	120	50	16		34		70			+	
З	2	4	4	120	12	8		4		128			+	

Робоча програма складена на основі ОПП «Філологія. Українська мова та література»

Програму склала атл канд. філолог. н., доц. Марія ГАВРИШ

Схвалена на засіданні кафедри української філології

Протокол № 1 від 29 серпня 2025 р.

Завкафедри української філології А Анатолій ЯНЧИШИН

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету

Голова вченої ради ГПФ НП Неля ПОДЛЕВСЬКА

3. Пояснювальна записка

Дисципліна «Основи соціолінгвістики» є однією із обов'язкових дисциплін освітньо-професійної програми «Філологія. Українська мова та література» і займає провідне місце у фаховій підготовці здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, очної (денної) та заочної форм здобуття вищої освіти, які навчаються за цією освітньо-професійною програмою.

Пререквізити – ОЗП.02 Вступ до мовознавства; ОЗП.07 Історична граматики української мови; ОПП.01. Сучасна українська літературна мова (фонетика; лексикологія і фразеологія).

Постреквізити – ОПП.01 Сучасна українська літературна мова (морфологія, синтаксис); ОПП.08 Історія української мови; ОПП.16 Стилїстика української мови; ОПП.15 Основи редакторської майстерності; ОПП.18 Соціолінгвістична практика.

Відповідно до освітньої програми дисципліна сприяє забезпеченню:

компетентностей: ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов; ЗК 02 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя; ЗК 06. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; ЗК 07. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; ЗК 08. Здатність працювати в команді та автономно; ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; ЗК 11. Здатність застосувати знання у практичних ситуаціях; ЗК 13. Здатність проведення досліджень на належному рівні; ФК 02. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні. ФК 03. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови. ФК 04. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію. ФК 06. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанровостильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя. ФК 07. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту. ФК 08. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань. ФК 10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів та жанрів; ФК 15. Здатність до організації різних форм і способів навчальної, навчально-методичної, наукової, творчої та інших видів діяльності, які стосуються філології і педагогіки.

програмних результатів навчання: ПРН 02. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати. спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності. ПРН 05. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо. ПРН 09. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію. ПРН 10. Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності. ПРН 11. Знати принципи, технології і прийоми створення усних і писемних текстів різних жанрів і стилів державною та іноземними мовами. ПРН 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища та процеси, що їх зумовлюють. ПРН 14. Використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанровостильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя. ПРН 15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів. ПРН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та / або навчання. ПРН 19. Мати навички участі в наукових та / або прикладних дослідженнях у галузі філології. ПРН 24. Реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ПРН 25. Зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Мета дисципліни – формувати систему знань про теоретичні та практичні основи сучасної соціолінгвістики, а також вміння аналізувати взаємозв'язок мови і суспільства, реалізовувати державну мовну політику у збереженні й розвитку національних мов, проводити соціолінгвістичне дослідження мовної ситуації; формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості з високим рівнем комунікативної компетенції.

Предмет дисципліни: українська мова з погляду її функціонування в різних сферах життєдіяльності суспільства, її взаємодія з іншими мовами, представлені на мовній карті України, принципи й методи мовної політики, мовні проблеми сучасності й майбутнього.

Завдання дисципліни – формувати вміння орієнтуватися в сучасних соціолінгвістичних школах і їх дослідженнях; визначати елементи державної мовної політики та мовного планування, які є важливими у збереженні й розвитку національних мов; аналізувати взаємозв'язок між державною політикою, суспільними потребами та мовною поведінкою населення; формувати вміння розпізнавати мовні, стилістичні та невербальні маркери соціальної диференціації у комунікації та виробити практичні навички соціолінгвістичного діагностування аудиторії та аналізу мовної ситуації в населених пунктах України.

Результати навчання. Здобувач освіти, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: характеризувати проблематику зарубіжної та української соціолінгвістики; аналізувати досвід мовної політики та мовного планування у світі; визначати основні типи мовних ситуацій; аналізувати приклади білінгвізму та диглосії; розпізнавати соціальні різновиди мови — жаргон, сленг, професіоналізми, аргі; здійснювати соціолінгвістичний аналіз комунікативної поведінки учасників різних соціальних груп (діти, студенти, викладачі тощо) та виділяти мовленнєві і паралінгвальні засоби маркування соціальних статусів комунікантів; застосовувати основні методи і прийоми соціолінгвістичного дослідження для вивчення мовної ситуації в населених пунктах України.

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВИХ КРЕДИТІВ ДИСЦИПЛІН

Назва теми	Кількість годин, відведених на:					
	Денна			Заочна		
	лекції	практ. заняття	Самост. роботу	лекції	практ. заняття	самост роботу
Тема 1. Соціолінгвістика як навчальна дисципліна і напрям наукових досліджень	2	4	8			16
Тема 2. Джерела соціолінгвістики. Короткий огляд історії виникнення науки.	2	4	8			16
Тема 3. Мовна політика та мовне планування	2	4	8	2	2	16
Тема 4. Мовна ситуація. Білінгвізм і диглосія. Суржик як мовне та соціальне явище.	2	4	8	2	2	16
Тема 5. Соціальна диференціація мови	2	4	8			16
Тема 6. Соціальний аспект спілкування	2	4	10			16
Тема 7. Методи соціолінгвістичних досліджень	2	4	10	2		16
Тема 8. Лінгвістичне дослідження міста	2	6	10	2		16
РАЗОМ ЗА IV СЕМЕСТР	16	34	70	8	4	128

5. Програма навчальної дисципліни

5.1. Зміст лекційного курсу

Номер теми	Перелік, тем лекцій, їхні анотації	Кількість годин
1.	Соціолінгвістика як навчальна дисципліна і напрям наукових досліджень 1. Соціолінгвістика як новий напрям науки про мову. 2. Предмет, об'єкт та завдання соціолінгвістики. 3. Понятійний апарат соціолінгвістики. 4. Течії та напрямки соціолінгвістичних досліджень. 5. Місце соціолінгвістики серед інших лінгвістичних дисциплін. <i>Література:</i> 6, с. 11-27, с. 143-168; 8, с. 7-21; 12, с. 5-36; 17, с. 59-86	2
2.	Джерела соціолінгвістики. Короткий огляд історії виникнення науки. 1. Витоки соціолінгвістики. Історія розвитку соціологічного напрямку в мовознавстві. 2. Українська соціолінгвістичні традиції: мова і суспільство у працях О. Потебні, М. Драгоманова, І. Франка. 3. Зарубіжні соціолінгвістичні школи: 2.1. женецька школа: ідеї Ф. де Сосюра; 2.2. французька школа: А. Мейс, Ж. Вандрієс; 2.3. пражська школа функціональної лінгвістики: Б. Гавранек, В. Матезіус. 4. Американське мовознавство: Е. Сепір, Л. Блумфільд. <i>Література:</i> 10, с. 6-105; 11, с. 15-169, с. 255-331; 17, с. 73-75	2
3.	Мовна політика та мовне планування 1. Поняття про мовну політику. 2. Типологія державних стратегій у регулюванні питань мовної політики. 3. Мовна політика в різних країнах світу. 4. Мовна політика в Україні. Доба українізації у 20-х рр. ХХ ст. 5. Кодифікація мови як інструмент мовної політики. 6. Основні напрями реалізації мовної політики в сучасній Україні. <i>Література:</i> 1; 2, с. 4-117; 6, с. 292-306; 7, с. 5-177; 8, с. 131-158; 12, с. 36-58, с. 92-186; 15, с. 5-150; 16; 17, с. 110-130; 18, с. 77-85	2
4.	Мовна ситуація. Білінгвізм і диглосія. Суржик як мовне та соціальне явище. 1. Поняття мовної ситуації. 2. Диференціація ознак мовних ситуацій. 3. Мовна ситуація та білінгвізм. 4. Двомовність і диглосія. 5. Поняття «рідна мова» у соціолінгвістиці. 6. Суржик як мовне та соціальне явище. <i>Література:</i> 2, с. 232-307; 4, с. 31-44; 6, с. 30-93; 8, с. 40-83, с. 97-106; 14, с. 97-127; 12, с. 42-49; 17, с. 122-166.	2
5.	Соціальна диференціація мови 1. Проблеми соціальної диференціації у світовій лінгвістиці. 2. Соціальний діалект (соціолект). 3. Різновиди соціолектів. 4. Класифікація соціолектів. 5. Професійні мови. 6. Молодіжний соціолект (сленг). <i>Література:</i> 6, с. 81-83; 8, с. 40-97; 9, с. 20-150; 16, с. 155-157; 17, с. 81-86; 18, с. 19-54	2
6.	Соціальний аспект спілкування 1. Соціально-комунікативні сфери спілкування. 2. Вплив соціальних факторів на певні сфери та ситуації спілкування. 3. Стратифікаційна та ситуативна варіативність мовлення. 4. Соціальна складова комунікативного акту. 5. Мовленнєві, мовні та невербальні маркери соціального статусу учасників комунікації. <i>Література:</i> 3, с. 25-30; 6, с. 83-96, с. 244-267; 8, с. 118-131; 17, с. 244-260	2

7.	Методи соціолінгвістичних досліджень 1. Історія соціолінгвістичних досліджень в Україні 2. Методи збирання соціолінгвістичного матеріалу 2.1. Спостереження. 2.2. Інтерв'ю. Опитування у фокус-групах 2.3. Анкетування (соціолінгвістичне опитування). 2.4. Аналіз письмових (документальних) джерел 2. 5. Масове обстеження мовців 3. Експериментальні методики аналізу мовного матеріалу 4. Методи аналізу даних та їх змістової інтерпретації <i>Література:</i> 16, с. 168-244; 8, с. 38-40; с. 17, с. 91-94	2
8.	Лінгвістичне дослідження міста 1. Загальні особливості вивчення мови міста. 2. Специфіка побутування мови в містах. Міське койне. 3. Міська офіційна та неофіційна топоніміка. 4. Змінювання міських назв: історія та сучасність. 5. Комунізація та декомунізація як способи позначити міський простір. 6. Вплив глобалізаційних процесів на мову сучасного міста. <i>Література:</i> 5, с. 160-165; 6, с. 168-244; 8, с. 38-40; 13, с. 55-88; 14, с. 71-83; 17, с. 91-94	2
Разом за IV семестр		16

Перелік оглядових лекцій для студентів заочної форми здобуття освіти

Номер теми	Перелік, тем лекцій, їхні анотації	Кількість годин
1.	Мовна політика та мовне планування 7. Поняття про мовну політику. 8. Типологія державних стратегій у регулюванні питань мовної політики. 9. Мовна політика в різних країнах світу. 10. Мовна політика в Україні. Доба українізації у 20-х рр. XX ст. 11. Кодифікація мови як інструмент мовної політики. 12. Основні напрями реалізації мовної політики в сучасній Україні. <i>Література:</i> 1; 2, с. 4-117; 6, с. 292-306; 7, с. 5-177; 8, с. 131-158; 12, с. 36-58, с. 92-186; 15, с. 5-150; 16; 17, с. 110-130; 18, с. 77-85	2
2.	Мовна ситуація. Білінгвізм і диглосія. Суржик як мовне та соціальне явище. 7. Поняття мовної ситуації. 8. Диференціація ознак мовних ситуацій. 9. Мовна ситуація та білінгвізм. 10. Двомовність і диглосія. 11. Поняття «рідна мова» у соціолінгвістиці. 12. Суржик як мовне та соціальне явище. <i>Література:</i> 2, с. 232-307; 4, с. 31-44; 6, с. 30-93; 8, с. 40-83, с. 97-106; 14, с. 97-127; 12, с. 42-49; 17, с. 122-166.	2
3.	Методи соціолінгвістичних досліджень 1. Історія соціолінгвістичних досліджень в Україні 2. Методи збирання соціолінгвістичного матеріалу 2.1. Спостереження. 2.2. Інтерв'ю. Опитування у фокус-групах 2.3. Анкетування (соціолінгвістичне опитування). 2.4. Аналіз письмових (документальних) джерел 2. 5. Масове обстеження мовців 3. Експериментальні методики аналізу мовного матеріалу 4. Методи аналізу даних та їх змістової інтерпретації <i>Література:</i> 16, с. 168-244; 8, с. 38-40; с. 17, с. 91-94	2

4.	Лінгвістичне дослідження міста 7. Загальні особливості вивчення мови міста. 8. Специфіка побутування мови в містах. Міське койне. 9. Міська офіційна та неофіційна топоніміка. 10. Змінювання міських назв: історія та сучасність. 11. Комунізація та декомунізація як способи позначити міський простір. 12. Вплив глобалізаційних процесів на мову сучасного міста. <i>Література:</i> 5, с. 160-165; 6, с. 168-244; 8, с. 38-40; 13, с. 55-88; 14, с. 71-83; 17, с. 91-94	2
Разом за IV семестр		8

5.2. Зміст практичних занять

Перелік практичних занять для студентів денної форми здобуття освіти

<i>№ п/п</i>	<i>Зміст практичних занять</i>	<i>Кількість годин</i>
1.	Соціолінгвістика як навчальна дисципліна і напрям наукових досліджень . <i>Література:</i> 6, с. 11-27, с. 143-168; 8, с. 7-21; 12, с. 5-36; 17, с. 59-86	4
2.	Західноєвропейська, американська та слов'янська соціолінгвістика. Історія української соціолінгвістики <i>Література:</i> 10, с. 6-105; 11, с. 15-169, с. 255-331; 17, с. 73-75	4
3	Мовна політика та мовне планування <i>Література:</i> 1; 2, с. 4-117; 6, с. 292-301; 7, с. 5-157; 12, с. 36-55, с. 92-111; 17, с. 110-130; 18, с. 77-85	2
4.	Мовна політика України <i>Література:</i> 1; 2, с. 117-392; 6, с. 301-306; 7, с. 157-177; 8, с. 131-158; 12, с. 55-58, с. 111-186; 15, с. 5-150; 16; 17, с. 113-122; 18, с. 77-85	2
5.	Мовна ситуація. Білінгвізм і диглосія <i>Література:</i> 2, с. 232-307; 4, с. 31-44; 6, с. 30-6-; 14, с. 97-127; 12, с. 42-49; 17, с. 122-136	2
6.	Інтерференція. Суржик як мовне та соціальне явище <i>Література:</i> 2, с. 232-307; 4, с. 31-44; 6, с. 58-93; 8, с. 40-83, с. 97-106; 12, с. 42-49; 17, с. 136-166	2
7.	Соціальна диференціація мови <i>Література:</i> 6, с. 81-83; 8, с. 40-97; 9, с. 20-150; 16, с.155-157 ; 17, с. 81-86; 18, с. 19-54	4
8.	Соціальний аспект спілкування <i>Література:</i> 3, с. 25-30; 6, с. 83-96, с. 244-267; 8, с. 118-131; 17, с. 244-260	4
9.	Методи соціолінгвістичних досліджень <i>Література:</i> 16, с. 168-244; 8, с. 38-40; с. 17, с. 91-94	4
10.	Основні принципи й методи лінгвістичного дослідження міста <i>Література:</i> 5, с. 160-165; 6, с. 168-244; 8, с. 38-40; 13, с. 55-88; 14, с. 71-83; 17, с. 91-94	6
	Разом за IV семестр	34

Перелік практичних занять для студентів заочної форми здобуття освіти

<i>Номер теми</i>	<i>Тема практичного заняття</i>	<i>Кількість годин</i>
1	Мовна політика та мовне планування <i>Література:</i> 1; 2, с. 4-117; 6, с. 292-301; 7, с. 5-157; 12, с. 36-55, с. 92-111; 17, с. 110-130; 18, с. 77-85	2
2	Мовна політика України <i>Література:</i> 1; 2, с. 117-392; 6, с. 301-306; 7, с. 157-177; 8, с. 131-158; 12, с. 55-58, с. 111-186; 15, с. 5-150; 16; 17, с. 113-122; 18, с. 77-85	2

Разом за IV семестр	4
----------------------------	----------

5.3. Зміст самостійної (у т. ч. індивідуальної) роботи

Самостійна робота студентів усіх форм здобуття освіти полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу з відповідних джерел інформації, підготовці до практичних занять, виконанні індивідуальних завдань у вигляді презентацій, повідомлень з теоретичних та практичних питань морфеміки та словотвору, тестування з теоретичного матеріалу тощо. Студенти заочної форми здобуття освіти виконують ще й контрольну роботу. Вимоги до її виконання та варіанти визначаються методичними рекомендаціями до виконання контрольних робіт, які кожний здобувач вищої освіти отримує у викладача у період настановної сесії. Крім цього, до послуг здобувачів сторінка навчальної дисципліни у Модульному середовищі для навчання, де розміщені Робоча програма дисципліни та необхідні документи з її навчально-методичного забезпечення.

<i>№ теми</i>	<i>Зміст самостійної роботи</i>	<i>Кількість годин</i>
Тема 1.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до усного опитування.	8
Тема 2.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до письмового опитування.	8
Тема 3.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до усного опитування	2
Тема 4.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до письмового опитування. Підготовка до тестового контролю.	2
Тема 5.	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до усного опитування.	4
Тема 6.	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до написання самостійної роботи.	4
Тема 7.	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до усного опитування.. Підготовка ІДЗ (Повідомлення / презентація).	4
Тема 8.	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до контрольної роботи.	4
Тема 9	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.. Підготовка до усного опитування	4
Тема 10	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до тестового контролю.	4
Тема 11	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до усного опитування.	5
Тема 12	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка ІДЗ (Повідомлення / презентація).	5
Тема 13	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.. Підготовка до усного опитування.	5
Тема 14	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття. Підготовка до тестового контролю.	5
Тема 15	Опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття.	5
Тема 16	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до написання контрольної роботи.	5
Разом за IV семестр		70

На самостійне опрацювання студентів виносяться визначені у методичних рекомендаціях до практичних занять та самостійної роботи питання з кожної теми. Керівництво самостійною роботою та контроль за виконанням індивідуального завдання здійснюється викладачем згідно з розкладом консультацій у позаурочний час. Вимоги до виконання контрольної роботи (для студентів заочної форми здобуття освіти) та індивідуального домашнього завдання (для студентів денної форми здобуття освіти) викладені в Модульному середовищі для навчання на сторінці навчальної дисципліни.

5.4. . Орієнтовна тематика індивідуального завдання (презентація/ реферат) для самостійної роботи (в т.ч. ІДЗ) студентів

1. Підготуйте презентацію про одного із представників західноєвропейської, американської чи слов'янської соціолінгвістичної школи (Вільям Лабов, Джошуа Фішман, Пітер Традгілл, Джон Гамперц, Роман Якобсон, Вілем Матезіус, Богуслав Гавранек, Б. Ажнюк, Л. Масенко, Г. Мацюк, Л. Ставицька та ін.).
2. Підготуйте повідомлення і презентацію про мовну ситуацію і мовну політику в одній із країн світу.

6. Технології та методи навчання

Процес навчання з дисципліни ґрунтується на використанні традиційних та сучасних технологій та методів навчання, зокрема: лекції (з використанням методів проблемного та інтерактивного навчання і візуалізації); практичні заняття (тренінгові вправи, аналіз лінгвістичних явищ, пояснення, дискусія тощо), самостійна робота (робота над засвоєнням теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних та домашніх завдань, підготовка до поточного та підсумкового контролю тощо), з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій та технології дистанційного навчання (сервіс для проведення онлайн конференцій Zoom, Модульне середовище для навчання тощо).

7. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком освітнього процесу. При цьому використовуються такі методи поточного контролю:

- усне опитування;
- тестовий контроль теоретичного матеріалу;
- оцінювання результатів роботи на практичних заняттях (участь у обговоренні ситуацій, самостійні роботи, виконання вправ і завдань);
- контрольна робота;
- оцінювання результатів виконання індивідуального домашнього завдання.

Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості та встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх балів до електронного журналу.

8. Політика дисципліни

Політика навчальної дисципліни загалом визначається системою вимог до здобувача вищої освіти, що передбачені чинними положеннями Університету про організацію і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу. Зокрема, відвідування занять з дисципліни є обов'язковим. За об'єктивних причин (підтверджених документально) теоретичне навчання за погодженням із лектором може відбуватись в індивідуальному режимі. Успішне опанування дисципліною і формування фахових компетентностей і програмних результатів навчання передбачає необхідність підготовки до практичних занять (вивчення теоретичного матеріалу з теми, активна робота на занятті, участь у дискусіях щодо прийнятих рішень при виконанні здобувачами поставлених завдань).

Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися виконання усіх видів робіт у встановлені терміни, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Пропущене практичне заняття здобувач зобов'язаний відпрацювати у встановлений викладачем термін, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичних занять у семестрі.

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється за результатами опитування під час практичних занять, виконання вправ чи завдань пошуково-дослідницького характеру, тестування й виконання індивідуального домашнього завдання. Виконання індивідуального завдання завершується його представленням на практичному занятті відповідно до графіка навчального процесу). Як ІДЗ здобувач може підготувати реферат або тези доповіді на конференцію за однією з тем навчальної дисципліни при дотриманні узгоджених з викладачем термінів його виконання.

Здобувач вищої освіти, виконуючи самостійну роботу з дисципліни, має дотримуватися політики доброчесності (заборонені списування, підказки, плагіат, використання штучного інтелекту (без правильного цитування)). У разі порушення політики академічної доброчесності в будь-яких видах навчальної роботи здобувач вищої освіти отримує незадовільну оцінку і має повторно виконати завдання з відповідної теми (виду роботи), що передбачені робочою програмою. Будь-які форми порушення академічної доброчесності під час вивчення навчальної дисципліни не допускаються та не толеруються.

У межах вивчення навчальної дисципліни здобувачам вищої освіти передбачено визнання і зарахування результатів навчання, набутих шляхом неформальної освіти, що розміщені на доступних платформах (<https://naurok.com.ua/>, <https://vseosvita.ua/>, <https://salo.li/2Cf8524>, <https://salo.li/ADa9BA3> тощо), які сприяють формування компетентностей і поглибленню результатів навчання, визначених робочою програмою дисципліни, або забезпечують вивчення відповідної теми та/або виду робіт з програми навчальної дисципліни (детальніше у Положенні про порядок визнання та зарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ).

9. Оцінювання результатів навчання студентів у семестрі

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». При поточному оцінюванні виконаної здобувачем роботи з кожної структурної одиниці і отриманих ним результатів викладач виставляє йому певну кількість балів із призначених робочою програмою для цього виду роботи. При цьому кожна структурна одиниця (робота) може бути зарахована, якщо здобувач набрав не менше 60 відсотків (мінімальний рівень для позитивної

оцінки) від максимально можливої суми балів, призначеної структурній одиниці.

Будь-які форми порушення академічної доброчесності не допускаються та не толеруються.

Структурування дисципліни за видами навчальної роботи і оцінювання результатів освітньої діяльності здобувачів

Аудиторна робота						Контрольні заходи						Семест- ровий контроль	Разом
Практичні заняття (мінімум – 6 контрольних точок)						Тестовий контроль			Індивідуальне домашнє завдання		Контрольна робота	Залік	60-100
1-2	3-4	5-6	7-8	9	10	1	2	3	1	2	1		
Кількість балів за вид навчальної роботи (мінімум-максимум)												За накопич. системою	
3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	3-5	12-20	12-20	9-15		
18-30						9-15			12-20	12-20	9-15		

Примітка: ПЗ – практичне заняття; ТК – тестовий контроль; ІДЗ — індивідуальне домашнє завдання; КР – контрольна робота.

За набрану з будь-якого виду навчальної роботи з дисципліни кількість балів, нижче встановленого мінімуму, здобувач отримує незадовільну оцінку і має її перескласти у встановлений викладачем (деканом) термін. Інституційна оцінка встановлюється відповідно до таблиці «Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС».

Структурування дисципліни за видами навчальної роботи і оцінювання результатів навчання студентів заочної форми здобуття освіти

Аудиторна робота		Самостійна, індивідуальна робота					Семестровий контроль	Разом
Практичне заняття		Контрольна робота		Тестовий контроль			Залік	
1	2	Якість виконання	Захист роботи	T1	T2	T3		
Кількість балів за кожний вид навчальної роботи (мінімум-максимум)								
9-15	9-15	12-20	12-20	6-10	6-10	6-10	За накопич. системою	60-100
18-30		24-40		18-30				

Оцінювання якості виконання контрольної роботи студентами заочної форми здобуття освіти

Контрольна робота передбачає виконання трьох завдань – два теоретичних і одне – практичне (заповнення форми звітності або окремого розділу (розділів)). Кількість завдань у контрольній роботі залежно від особливостей дисципліни визначає кафедра. Зміст завдань наведено в методичних рекомендаціях до виконання контрольної роботи. При оцінюванні контрольної роботи враховуються якість її виконання та захист, кожен з цих показників оцінюються максимально: кожне з теоретичних завдань – 5 балами, практичне завдання 10 балами, загальна максимальна сума балів становить 20. Критерії оцінювання контрольної роботи:

Таблиця – Розподіл балів між завданнями контрольної роботи здобувача вищої освіти

Таблиця – Розподіл балів між завданнями контрольної роботи здобувача заочної форми навчання

Види завдань	Для кожного окремого виду завдань		
	Мінімальний (достатній) бал	Потенційні позитивні бали* (середній бал)	Максимальний (високий) бал
Теоретичне завдання №1	3	4	5
Теоретичне завдання №2	3	4	5
Практичне завдання №1	3	4	5
Практичне завдання №2	3	4	5
Захист Контрольної роботи	12	15	20

Всього балів (min-max)	24	31	40
------------------------	----	----	----

Примітка. *Позитивний бал за контрольну роботу, відмінний від мінімального (24 балів) та максимального (40 балів), знаходиться в межах 25-39 балів та розраховується як сума балів за усі структурні елементи (завдання) контрольної роботи.

Кожне завдання контрольної роботи здобувача вищої освіти оцінюється з використанням наведених у таблиці критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (щодо визначення достатнього, середнього та високого рівня досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей).

Оцінювання на практичних заняттях

Оцінка, яка виставляється за практичне заняття, складається з таких елементів: усне опитування студентів на знання теоретичного матеріалу з теми; вільне володіння студентом спеціальною термінологією і уміння професійно обґрунтувати прийняті рішення при виконанні завдань; результати виконання вправ.

При оцінюванні результатів навчання здобувачів вищої освіти на практичних заняттях викладач користується наведеними нижче критеріями:

Таблиця – Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти

Оцінка та рівень досягнення здобувачем запланованих ПРН та сформованих компетентностей	Узагальнений зміст критерія оцінювання
Відмінно (високий)	Здобувач вищої освіти глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає логічний виклад відповіді мовою викладання (в усній або у письмовій формі), демонструє якісне оформлення завдань, вміє заповнювати форми звітності, аналізувати їх на помилки та виправляти їх, шукати взаємозв'язки між формами. Здобувач не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки, демонструє практичні навички з вирішення фахових завдань. При відповіді допустив дві-три несуттєві <i>помилки</i> .
Добре (середній)	Здобувач вищої освіти виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання правил, закономірностей тощо. Відповідь здобувача вищої освіти будується на основі самостійного мислення. Здобувач вищої освіти у відповіді допустив дві-три <i>несуттєві помилки</i> .
Задовільно (достатній)	Здобувач вищої освіти виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь здобувача вищої освіти будується на рівні репродуктивного мислення, здобувач вищої освіти має слабкі знання структури навчальної дисципліни, допускає неточності і <i>суттєві помилки</i> у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим, набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно (недостатній)	Здобувач вищої освіти виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекидає їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється здобувачеві вищої освіти, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення

	навчальної дисципліни.
--	------------------------

ІДЗ здобувача вищої освіти оцінюється аналогічно з використанням вищенаведених у таблиці критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти (мінімальний позитивний бал – 12 балів, максимальний – 20 балів). За семестр кожен здобувач освіти денної форми навчання має виконати і представити на практичних заняттях по 2 ІДЗ (презентації, реферативні повідомлення з обраної теми). При підготовці тез доповідей на конференцію як ІДЗ здобувач вищої освіти отримує максимальний бал (20) за його виконання.

Оцінювання результатів тестового контролю

Кожен з трьох тестів, передбачених робочою програмою, складається із 25 тестових завдань. Максимальна сума балів, яку може набрати студент за результатами тестування, складає 5.

Відповідно до таблиці структурування видів робіт за тематичний контроль здобувач залежно від кількості правильних відповідей може отримати від 3 до 5 балів:

Таблиця – Розподіл балів залежно від наданих правильних відповідей на тестові завдання

Кількість правильних відповідей	1–13	14–16	17–22	23–25
Відсоток правильних відповідей	0-59	60-74	75-89	90-100
Кількість балів	-	3	4	5

На тестування відводиться 30 хвилин. Здобувач може пройти тестування в онлайн режимі у Модульному середовищі для навчання на сторінці навчальної дисципліни. Тестування здобувачів вищої освіти у Модульному середовищі для навчання автоматично оцінюються за критеріями, наведеними у таблиці вище. При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Підсумкова семестрова оцінка за інституційною шкалою визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості і встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС наведено у таблиці 5.

Таблиця – Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Рейтингова шкала балів	Інституційна шкала (Опис рівня досягнення здобувачем вищої освіти запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни)	
		Залік	
A	90-100	Зараховано	Відмінно/Excellent – високий рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни, що свідчить про безумовну готовність здобувача до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
B	83-89		Добре/Good – середній (максимально достатній) рівень досягнення запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни та готовності до подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
C	73-82		Задовільно/Satisfactory – Наявні мінімально достатні для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом результати навчання з навчальної дисципліни
D	66-72		
E	60-65		
FX	40-59	Незараховано	Незадовільно/Fail – Низка запланованих результатів навчання з навчальної дисципліни відсутня. Рівень набутих результатів навчання є недостатнім для подальшого навчання та/або професійної діяльності за фахом
F	0-39		Незадовільно/Fail – Результати навчання відсутні

11. Питання для самоконтролю результатів навчання

1. Взаємозв'язок мови й суспільства: система кореляцій між суспільними та мовними явищами.
2. Основні проблеми соціолінгвістики.
3. Основні поняття соціолінгвістики (рідна мова, білінгвізм, диглосія, перемикування коду, мовна ситуація, мовна політика, мовна компетенція, ціннісні орієнтації).
4. Основні школи соціолінгвістики.
5. Основні етапи розвитку соціолінгвістики.

6. Соціолінгвістика в Україні: здобутки й перспективи.
7. Сучасний стан соціолінгвістики.
8. Типи мовних ситуацій в різних країнах світу.
9. Двомовність та багатомовність – соціокультурне явище, характерне для більшості країн сучасного світу.
10. Типи білінгвізму.
11. Мовна політика в різних країнах світу.
12. Мовна ситуація в Україні.
13. Українська мова серед слов'янських та інших мов світу.
14. Державні стратегії при розв'язанні мовних проблем.
15. Проблеми мовнореформаторської діяльності суспільства.
16. Роль ЗМК у розвитку мовної ситуації в Україні.
17. Роль ЗМК у проведенні правописних реформ.
18. Суржик як мовне явище.
19. І.Огієнко про значення мови для народу, окремої особи, про її обов'язки щодо рідної мови.
20. Українська мова: її стан і статус в Україні й поза її межами.
21. Історія становлення українського правопису. Правописні проблеми української мови у XIX-XX століттях.
22. «Закон про Функціонування української мови як державної» (2019): концепція закону, втілення його в життя.
23. Проблема соціальної диференціації мови у світовій лінгвістиці.
24. Професійна і територіальна диференціація мови.
25. Соціолект. Різновиди і класифікація соціолектів.
26. Арго. Жаргон. Сленг. Професійні мови.
27. Молодіжний сленг. Студентський і шкільний жаргони.
28. Соціально-комунікативні сфери спілкування.
29. Вплив соціальних факторів на певні сфери та ситуації спілкування.
30. Стратифікаційна диференціація мови: мовлення різних соціальних класів, престижні / непрестижні мовні форми, маркери статусу в мовленні.
31. Ситуативна диференціація: офіційне й неофіційне мовлення., варіативність залежно від ролей (викладач — студент, начальник — підлеглий).
32. Стилiстичні різновиди як прояв соціальної диференціації
33. Соціальна складова комунікативного акту.
34. Мовленнєві, мовні та невербальні маркери соціального статусу учасників комунікації.
35. Соціальний аспект мовленнєвого етикету.
36. Історія соціолінгвістичних досліджень в Україні
37. Методи збирання соціолінгвістичного матеріалу
38. Експериментальні методики аналізу мовного матеріалу.
39. Специфіка побутування мови в містах. Міське койне.
40. Міська офіційна та неофіційна топоніміка.
41. Змінювання міських назв: історія та сучасність.
42. Комунізація та декомунізація як способи позначити міський простір.
43. Вплив глобалізаційних процесів на мову сучасного міста.
44. Мовна ситуація в малих і великих містах України.

12. Навчально-методичне забезпечення

Основи соціолінгвістики MOODLE: <https://msn.khmnmu.edu.ua/course/view.php?id=3206>

Основи соціолінгвістики. Методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності В11 Філологія (за спеціалізаціями), за спеціалізацією В11.01 «Українська мова та література». Укладач М. М. Гавриш. Хмельницький, 2025. 50 с. електр. вид.

13. Матеріально-технічне та програмне забезпечення дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни не потребує використання спеціального програмного прикладного забезпечення, крім загальноновживаних програм і операційних систем.

14. Рекомендована література

1. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
2. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2021. 420с.
3. Гавриш М. Аналіз невербальної поведінки комунікантів у ситуаціях ситуативного домінування. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства : збірник наукових праць*. Хмельницький : ФОП Бідюк Є. І., 2019. Випуск 16. С. 25-30.

4. Гавриш М. Стійкість та мовний конформізм у сучасному українському суспільстві. *Поділля. Філологічні студії : електронний збірник наукових праць*. Головний редактор М. Торчинський. Хмельницький, 2025. Випуск вісімнадцятий. Том другий. С. 31-44.
5. Ковтюх С. Соціономастичні аспекти перейменувальних процесів в Україні. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство*, 1 (27). 2017. С. 160—165.
6. Красовська Г., Сухомлинов О., Сигеда П. Соціолінгвістичний компендіум. Київ: Талком. 2020. 336 с.
7. Кулик В. Мовна політика в багатомовних країнах: закордонний досвід та його придатність для України. Київ : Дух і Літера, 2021. 312 с. URL: <https://duh-i-litera.com/bookstore/movna-politika-v-bagatomovnix-kranax-zakordon-nij-dosvid-ta-jogo-pridatnist-dlja-ukrani>
8. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики. Київ: Видавничий дім «КМ Академія». 2010. 243 с.
9. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і «язиком». 2-ге вид., зі змінами і допов. Київ: Видавничий дім «КМ Академія». 2019. 229 с.
10. Масенко Л. Українська мова у XX сторіччі: історія лінгводику. Київ: Вид.дім «Києво-Могилянська академія». 2006. 399 с.
11. Мацюк Г. П. До витоків соціолінгвістики : соціологічний напрям у мовознавстві : [монографія]. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 432 с. (Сер. : „Мова і соціум”; Вип. 1)
12. Мацюк Г. П. Прикладна соціолінгвістика : питання мовної політики : [навч. посібник]. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 212 с. (Сер. : „Мова і соціум”; Вип. 2).
13. Мацюк Г. Топонімічна компетентність українського соціуму як показник процесу перейменування публічного простору України в час повномасштабної війни. *Український етномовний континуум в умовах війни Росії проти України*: монографія [відп. редактор С. О. Соколова]. Київ: Інститут української мови НАН України, 2024. С.55-80. URL: <https://iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/Etnomovnyj-kontynuum.pdf>
14. Мацюк Галина. Лінгвістичний ландшафт України як взаємодія мови та ідеології: минуле і сьогодення. *Мова і суспільство* / гол. ред. Г. Мацюк. Львів, 2017. Вип. 8. С. 71–83.
15. Мацюк Галина. Мовне законодавство України в період війни та євроінтеграції. Електронний посібник для магістрів ОПП «Прикладна лінгвістика». Львів, 2025. 152 с.
16. Микитюк О., Фаріон І. Мова і мовознавці: утвердження норми. Навчальний посібник / за заг. ред. Оксани Микитюк. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2025. 432 с.
17. Олексюк О. Л. Соціолінгвістика. Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни. Миколаїв, 2017. 260с.
18. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соц. диференціація укр. мови. Київ: Критика, 2005. 464 с.
19. Трач Н. Мовне законодавство України, Грузії та Молдови: порівняльний аспект. *Мова: класичне — модерне — постмодерне: зб. наук.праць*. Ожоган В. (ред.). Київ: Дух і Літера. 2017. С. 77—85

14. 1. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека університету. URL: http://lib.khmnu.edu.ua/asp/php/f/p1age_lib.php
2. Інституційний репозитарій ХНУ. URL: <https://library.khmnu.edu.ua/#>
3. Мова – ДНК нації. URL: <https://ukr-mova.in.ua/>
4. Модульне середовище. URL: <https://msn.khmnu.edu.ua/course/view.php?id=3206>
5. Офіційний сайт української мови. URL: <https://ukrainskamova.com/>
6. Український лінгвістичний портал. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. <https://www.ulif.org.ua/>